

Utdanning i bærekraft i medisinstudiet

Michael 2022; 19; 58–61.

Vi inviterer studenter og helsepersonell til å være med å lage undervisning i legeutdanningen om bærekraftige beslutninger i helsetjenesten.

Legeutdanningen skal sikre at vi «forsyner» både spesialist- og kommunehelsetjenesten med fremtidsorienterte, reflekterte og handlingskompetente leger. Kommunehelsetjenesten er et komplisert arbeidsområde hvor politikk, økonomi, pasientenes og befolkningens ønsker og legens fagkyndighet kommer i spill og legger premisser for kliniske beslutninger. Gode helsebeslutninger kan kun fattes i tverrfaglige team der helsemessige, økonomiske og sosiale forhold tas i betraktning. Fremtidens leger trenger forståelse for at god helse skapes langt utenfor helsesektoren. Helse henger blant annet sammen med gode oppvekstvilkår for barn og unge, ren luft, kosthold, levevaner, demografi, og fattigdom.

Samtidig har det blitt tydeligere hvor omfattende og komplekse kostnadene ved å innfri helsebehov kan være, ikke bare økonomisk, men også samfunnsmessig, miljømessig, etisk, og hvor avgjørende det er at konsekvenser av dagens beslutninger kan bæres både av dagens og framtidens samfunn og befolkning. Bærekraftprinsippet ble fremhevet allerede i 1987 av Brundtland-kommisjonen, som fikk navn etter sin leder Gro Harlem Brundtland. Dagens forbruksbehov må imøtekommes uten at det handles slik at vi forringer mulighetene for kommende generasjoner til å få dekket sine behov. I 2015 vedtok FN 17 bærekraftmål som medlemslandene skal arbeide for i tiden fram til 2030 (Sustainable Development Goals – SDG) (1).

I en kommentarartikkel i *Nature Medicine* argumenterer Ole Petter Ottersen og Eivind Engebretsen for at «With health as a lens, it is apparent how the myriad targets incorporated into the SDGs are interlinked and interdependent» (2).

Hva er bærekraftige helsebeslutninger?

Prinsipielt er en bærekraftig helsebeslutning en kunnskapsbasert beslutning som er forankret i prinsipper og verdier som går på tvers av bærekraftmålene. Det er en beslutning som tar hensyn til fremtidens ressurser og behov, og som er basert på vurderinger av sammensatte – ofte motsetningsfylte – hensyn. Beslutningene har ofte betydning langt ut over egen sektor. Det kan være en beslutning om helse spørsmål som har konsekvenser for bærekraft i andre samfunnssektorer, og det kan være beslutninger i andre sektorer som har betydning for en bærekraftig utvikling av helsetjenester og folkehelse – både lokalt og globalt. Det er dessuten en beslutning som etterlever FNs Agenda 2030 som poengterer at alle skal med og ingen skal utelates – «leave no one behind».

Senter for bærekraftig helseutdanning

Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo åpnet i 2020 Norges første Senter for fremragende utdanning innenfor det medisinske og helsefaglige området. Senterets navn er «Senter for bærekraftig helseutdanning» og forkortes SHE (Sustainable Healthcare Education) (<https://www.med.uio.no/she/>).

Ordningen med sentre for fremragende utdanning (SFU) ble etablert i 2010 etter mønster fra ordningene med senter for fremragende forskning og senter for forskningsdrevet innovasjon. Formålet med ordningen er å bidra til fremragende kvalitet og nyskapende utdanningspraksis gjennom forskningsbasert studieutvikling, nasjonalt og internasjonalt samarbeid inkludert spredning av kunnskap. Ordningen forvaltes av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku – nå HKdir).

SHE er et tiårsprosjekt med fokus på implementeringen av FNs bærekraftsmål i medisin og helseutdanninger. SHE vil bidra til å utvikle kompetanse hos fremtidig helsepersonell til å ta kunnskapsbaserte bærekraftige beslutninger. Kunnskapsbasert medisin (KBM) har vært den dominerende kunnskapspolitikken siden 1990-tallet. En sentral ide i SHE er å utvikle en utvidet KBM-modell hvor bærekraft innarbeides som et premiss for kliniske beslutninger. Vi verken kan eller vil presentere studentene for en ferdig definisjon av bærekraftige valg. Vi ønsker å ta studentene med på å definere prinsippene for bærekraftige helsebeslutninger og synliggjøre eksemplariske situasjoner hvor motsetningsfylte premisser preger legens beslutninger.

SHE vil bygge sin pedagogikk på prinsipper vi mener legger et godt grunnlag for å ta kloke og langsiktige valg i samsvar med bærekraftmålene. I dette arbeidet bygger vi på en modell som er utviklet av UNESCO. Modellen trekker frem viktige nøkkelkompetanser for å realisere bærekraftmålene.

SHE har som mål å oversette og tilpasse disse kompetanseområdene til helsefaglige beslutninger og utdanning av fremtidig helseprofesjonelle. Sentrale kompetanseområder er:

- Systemtenkning: Evne til å analysere sammenhenger mellom sykdom/helse og miljø, økonomi og sosiale forhold.
- Fremtidstenkning: Evne til å analysere potensielle fremtidige konsekvenser av nåtidige handlinger, for eksempel risiko ved overforbruk av antibiotika.
- Normativ tenkning: Evne til å foreta vanskelige moralske valg og prioriteringer.
- Strategisk tenkning: Evne til å avveie hensyn eksempelvis knyttet til sykehusutbygging og lokaliseringsspørsmål og evne til å veilede og lede andre på reflekterende og tillitsbaserte måter.
- Samarbeid: Evne til å arbeide i team på tvers av fag og i fellesskap med pasienter og pårørende.
- Kritisk tenkning: Evne til kritisk analyse som forutsetning for å kunne ta kloke beslutninger. Dette inkluderer kompetanse til å analysere innebygde motsetninger i selve bærekraftbegrepet.
- Selv-refleksjon: Dette dreier seg om selvinnsikt med tanke på egne muligheter, utvikling og begrensninger samt rolleforståelse.

Vårt utgangspunkt er at disse kompetansene til sammen kan danne et solid grunnlag for å fatte bærekraftige helsebeslutninger på ulike nivåer i helse-tjenesten.

Vi ønsker å introdusere våre studenter til disse kompetansene og øve de i å bruke kompetansene på beslutninger knyttet til helse og helsetjenester. Fordi slike beslutninger krever godt analytisk forarbeid og innebærer komplekse vurderinger som oftest uten entydige svar, vil vi bygge undervisningen som en kombinasjon av kortfattet teori etterfulgt av en hovedvekt på arbeid med kasuistikker. Til det trenger vi virkelighetsnære, relevante, gode eksempler fra helsesektoren – gjerne på lokalt – kommunalt – nivå som illustrerer dilemmaer som beslutningstakerne må håndtere.

Eksempler

Et eksempel kunne være problemstillinger og vurderinger knyttet til utbygging og organisering av eldreomsorg; hvor både forhold knyttet til demografi, kommuneøkonomi, regional organisering, tilgang på arbeidskraft, frivillighetsarbeid med mer kunne komme i betraktning.

Andre eksempler kan være forvaltning av antibiotikabruk som sikrer at vi har behandling mot infeksjoner også i fremtiden, utvikling av omsorgs-

tjenester og egenomsorg for et økende antall pasienter med kroniske sykdommer, forebygging av og forberedelse til endret sykdomspanorama som følge av klimaendringer.

Invitasjon

Vi inviterer studenter og helsepersonell til å dele sine eksempler, betraktninger og erfaringer med oss for å lage god utdanning som kan gjøre våre studenter til aktive bidragsyttere for en bærekraftig utvikling i de samfunnene de skal virke i.

Ta kontakt med Per Grøttum (per@medisin.uio.no) eller Kristin Heggen (k.m.heggen@medisin.uio.no)

Litteratur

1. United Nations. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations. 2015. <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> 20.1.2022
2. Ottersen OP, Engebretsen E. COVID-19 puts the Sustainable Development Goals center stage. *Nat Med* 2020; 26: 1672–73. doi:10.1038/s41591-020-1094-y 20.1.2022

Per Grøttum
per@medisin.uio.no
Det medisinske fakultet,
Universitetet i Oslo
Boks 1078 Blindern
0316 Oslo

Eivind Engebretsen
eivind.engebretsen@medisin.uio.no
Det medisinske fakultet,
Universitetet i Oslo
Boks 1078 Blindern
0316 Oslo

Per Grøttum er professor i medisinsk informatikk.

Eivind Engebretsen er visedekan for bachelor-, master- og postdoktorprogrammer og styreleder ved SHE.

Kristin Heggen
k.m.heggen@medisin.uio.no
Det medisinske fakultet,
Universitetet i Oslo
Boks 1078 Blindern
0316 Oslo

Kristin Heggen er professor i helsefag og daglig leder av SHE.